

SEMINÁRNÍ PRÁCE
(ÚVOD DO MODERNÍ PEDAGOGIKY)

VÝCHOVA

LENKA FIALOVÁ
2004/2005

VÝŽIVAČLOVĚKA
4.ROČNÍK

OBSAH

1. Základní pojmy
2. Výchova
3. Funkce výchovy
4. Činitelé výchovy

POUŽITÁ LITERATURA

1. J. Průcha, Přehled pedagogiky, Portál, 2000
2. V. Jůva, Úvod do pedagogiky, Paido, 1995

1. ZÁKLADNÍ POJMY

- Definice jsou pojaty z hlediska pedagogiky.

Výchova (v.) – je považována za záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn v různých složkách osobnosti.

Vzdělávání – se chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování.

Socializace – „zspolečensťování“, tj. v průběhu života se lidský jedinec jak vlivem výchovy, tak vlivem spontánní nápodoby jiných jedinců přizpůsobuje k příslušné společnosti. (1)

2. VÝCHOVA

Výchova je jedním z významných faktorů úspěšného rozvoje společnosti i jejích jednotlivých občanů.

Rozvoj jedince

- jeho kvalit fyzických, psychických i sociálních je celoživotní proces.

Osobnostní profil

- výslednice vlivů 1. dědičnosti
  2. prostředí – materiální, sociální
  3. výchovy – intencionální = přímá (působení pedagoga)
funkcionální = nepřímá

Charakteristické rysy výchovy, v. má být:

- *permanentní* – celoživotní rozvíjení osobnosti ve shodě s proměnami životního způsobu, aby byl jedinec v nových podmínkách schopen úspěšně jednat a plnit své základní sociální role
- *univerzální* – výchova není záležitostí jen určité skupiny, instituce, oboru, ale dotýká se každého a prakticky v každé životní situaci
- *pluralitní* – integrační tendence iniciátorů výchovy, tzn. např. spolupráce školy a rodiny, návaznost školských stupňů, spolupráce školy a kulturních institucí atd.

Výchovné cíle

Nejvyšším cílem výchovy je „plný rozvoj lidské osobnosti“. Výchovný cíl je jedna ze základních pedagogických kategorií. Chceme-li poznat a pochopit výchovnou koncepci, musíme zkoumat výchovné cíle, které si daná koncepce klade. Z výchovných cílů vyplývají výchovné prostředky, principy, formy i metody.

Možné alternativy výchovných cílů (vždy dva po sobě jdoucí patří k sobě)

- *cíle individuální* – rozumíme takové zaměření výchovy, které usiluje především o osobní rozvoj jedince o jeho prospěch a uplatnění
- *cíle sociální* – působit na jedince, tak aby se stal co nejprospěšnější společnosti a byl schopen plnit své sociální role
- *cíle obecné* – společné veškeré výchově – př. plný a mnohostranný rozvoj jedince, stimulace jeho vztahu ke skutečnosti – ke společnosti, k lidem, k hodnotám, pomoc při formování jeho charakteru a chování
- *cíle specifické* – tj. osvojení konkrétních vědomostí, dovedností a návyků a navození konkrétních postojů, potřeb, zájmů spjatých s oborem, ve kterém se výchova koná
- *cíle materiální = informativní* – osvojení konkrétní učební látky
- *cíle formální = formativní* – učební látka se chápe jako prostředek k rozvoji schopností – např. matematické učivo je prostředkem rozvoje logického usuzování
- *cíle adaptační* – uzpůsobení jedince stávajícím podmínkám
- *cíle anticipační* – příprava jedince pro podmínky budoucí společnosti
- *cíle teoretické* – těžiště je v systému vědomostí
- *cíle praktické* – podstata tkví v kvalitních dovednostech a návycích, výslednicí výchovné práce je prospěšná činnost jedince pro společnost i jedince samotného
- *cíle autonomní* – cíl si staví sám vychovávaný jedinec
- *cíle heteronomní* – jsou určovány jinými činiteli, jako je stát, skupina, pedagog, rodiče

O efektu výchovy rozhoduje nakolik se jedinec s heteronomními cíli ztotožní, nakolik je přijme za své na základě toho, že nabude přesvědčení o jejich správnosti a vhodnosti.

3. FUNKCE VÝCHOVY

Idea J. A. Komenského – „rozvíjet všechny ve všem všestranně“ - v dnešní době je tato idea chápána pedagogy racionálně, jako požadavek rozvíjet to nejdůležitější, nejvýznamnější a nejtypičtější z hlediska současnosti. Nejde o množství, ale o kvalitu výchovných podnětů a orientací.

Funkce výchovy posuzujeme z hlediska:

- *přípravy k sociálním rolím* – v. je účinná jen tehdy, jestliže jedince rozvíjí pro ty základní sociální role, které má ve společnosti zastávat. Příprava k životním rolím je problém dlouhodobý, celoživotní, permanentní.

V. by měla soustavně připravovat jedince na tyto sociální role: jedinec jako – občan, pracovník, ochránce a tvůrce životního prostředí, partner a rodič, účastník kulturního života, uživatel volného času, účastník dopravy atd.

- *rozvoje základních kvalit osobnosti* – dvoustránkovitost výchovy = v. se pojímá jako průnik dvou dílčích procesů: vzdělávání a výchovy v užším slova smyslu – v reálném pedagogickém procesu tvoří jednotu, nelze je odtrhnout – proto se hovoří o jednotném výchovně vzdělávacím procesu = výchově v širokém smyslu = edukaci

Schéma výchovy z hlediska rozvíjení kvalit:

Výchova v širokém smyslu	vzdělání	vědomosti	představy
			pojmy
			názvy
		dovednosti a návyky	motorické
			intelektuální
			motorické
	schopnosti	intelektuální	
výchova v užším smyslu	postoje ke skutečnosti		
	potřeby a zájmy		
	chování		

- *rozvoje v kulturních oblastech* – plný rozvoj jedince předpokládá orientovat ho v základních oblastech kultury – v oblasti filosofie a náboženství, v oblasti vědy, techniky a umění, v oblasti fyzické i duševní práce i v oblasti tělesné kultury a sportu. Jak se mění kultura společnosti, tak se mění i soubor výchovných složek – rozšiřuje se, modifikuje a obohacuje o nové aspekty. S přihlédnutím k dosavadnímu vývoji můžeme výchovu z hlediska kulturních oblastí, ve kterých se koná, pracovní rozčlenit na několik okruhů:
  - ❖ výchova světonázorová (náboženská, filosofická)
  - ❖ v. jazyková, vědecká, ekologická
  - ❖ v. technická, ekonomická, pracovní
  - ❖ v. mravní, právní, politická
  - ❖ v. estetická (kulturní)
  - ❖ v. tělesná (zdravotní, pohybová)

4. ČINITELE VÝCHOVY

Pedagogický proces je stálou interakcí mezi pedagogickým pracovníkem a vychovávaným jedincem nebo skupinou, která probíhá za působení nejrozmanitějších výchovných prostředků.

- *Pedagog* – rodič, učitel, vychovatel, lektor, kulturní pracovník, vedoucí pracovník je ve výchovně vzdělávacím procesu činitelem, který nese společenskou zodpovědnost za jeho účinnost a úspěšnost.

Základní kvality, které by měly charakterizovat pedagogickou osobnost: všeobecně přijímaná hodnotová orientace; všeobecné i odborné vzdělání; hluboký rozhled filosofický, politický, vědecký a kulturní; pedagogické vzdělání; velmi důležité jsou i osobnostní rysy a charakter pedagoga.

- *Vychovávaný jedinec* – dítě, žák, dospělý člověk. Předpoklady jedince pro úspěšnou výchovu jsou fyzické a psychické předpoklady. Dalším významným činitelem je sociální situace a dosavadní vzdělanostní úroveň
- *Výchovné prostředky* – v. se uskutečňuje za využití rozmanitých prostředků, které působí jak intencionálně = přímo a záměrně, tak funkcionálně = nepřímou a pro vychovávaného jakoby bezděčně. Vzájemně se doplňují a podporují. Základním a tradičním prostředkem intencionální výchovy je vyučování, k němu přistupuje vliv pedagogicky adaptovaného prostředí, působení hromadných sdělovacích prostředků, dále výchovné působení práce, hry, umění, sportu a výchovný vliv

sociální skupiny, v níž jedinec žije a působí. Soubor se neustále rozvíjí a obohacuje o novodobé výchovné prostředky. (2)